

SOS ДЕТСКИ
СЕЛИЩА
БЪЛГАРИЯ

unicef
unite for children

International Social Service
Crossing borders in service and
support of children and families

НАСОКИ ЗА АЛТЕРНАТИВНА ГРИЖА ЗА ДЕЦА

Рамка на Организацията на обединените нации

Съдържание

Съдържание	
Преговор.....	
Встъпление	
Предистория	
Водещи принципи.....	
Как да използваме настоящата публикация?.....	
Представяне	
SOS Киндергорф Интернационал.....	
УНИЦЕФ.....	
Международна Социална Служба (МСС).....	
I. ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ	
II. ОБЩИ ПРИНЦИПИ И ПЕРСПЕКТИВИ.....	
А. Детето и семейството.....	
Б. Алтернативна грижа	
Мерки за насърчаване на прилагането	
III. ПРИЛОЖНО ПОЛЕ	
IV. ПРЕВЕНЦИЯ НА НЕОБХОДИМОСТТА ОТ АЛТЕРНАТИВНА ГРИЖА.....	
А. Насърчаване на родителската грижа.....	
Превенция на разделянето на семействата	
Б. Насърчаване на реинтеграцията на семействата.....	
V. РАМКА НА ПРЕДОСТАВЕНАТА ГРИЖА	
VI. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА НАЙ-ПОДХОДЯЩ ТИП ГРИЖА.....	
VII. ПРЕДОСТАВЯНЕ НА АЛТЕРНАТИВНА ГРИЖА	
А. Политики	
1. Неформална грижа	
2. Общи условия, приложими за всички видове формална алтернативна грижа	
Б. Законна отговорност за детето.....	
1. Агенции и институции, отговорни за формалната грижа	
2. Приемна грижа	

В. Институционална грижа.....	
Г. Инспекция и мониторинг	
Д. Подпомагане в периода след напускане на дома.....	
VIII. ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ГРИЖА ЗА ДЕЦА	
ИЗВЪН СТРАНАТА НА ОБИЧАЙНО МЕСТОЖИВЕЕНЕ	
А. Настаняване за грижи в чужбина.....	
Б. Полагане на грижа за дете, което вече е в чужбина	
IX. ГРИЖА ПРИ БЕДСТВЕНИ СИТУАЦИИ	
А. Прилагане на Насоките.....	
Б. Условия за полагане на грижа	
В. Издирване и събиране на семейството.....	

Прегговор

Милиони деца по света са лишени от родителска грижа или са изложени на риска да я загубят, затова ежедневието им е изпълнено със значителни предизвикателства, а последиците от това се отразяват на живота им и в зряла възраст.

Чрез работата си по мониторинга на Конвенцията на ООН за правата на детето (КПД), Комитетът по правата на детето на ООН постепенно достига до извода, че много от трудностите, с които се сблъскват децата и семействата, не биват добре разбрани и предвидени в политиките и практиката.

Признаването на разминаването между правата на детето и тяхното действително прилагане подтикна Комитета да проведе през 2005 г. Ден на всеобща дискусия за децата, лишени от родителска грижа. В резултат на тази инициатива Комитетът отправя ключова препоръка, като призова международната общност от държави, органи на Обединените нации, НПО, експерти, академичните среди и професионални организации да се обединят и подготвят набор от международни стандарти, чрез които държавите и останалите отговорни лица да получат експертни насоки за прилагането на КПД на ООН.

Ето защо Комитетът сърдечно приветства важното признание, което Генералната асамблея на Обединените нации даде на Насоките за алтернативна грижа за деца по повод на 20-тата годишнина на КПД на ООН, отбелязана на 20 ноември 2009 г. Насоките са пряк резултат от призива на Комитета през 2005 г. и от последвалите пет години работа, включително широки консултации и преговори.

Бих искал да благодаря на правителството на Бразилия за това, че оглави създаването на Приятелска група и положи неуморен труд за признаване на Насоките за алтернативна грижа за деца. Разбира се, тази работа би била невъзможна без решителната подкрепа на НПО и други ангажирани партньори, и най-вече на базираната в Женева Работна група от НПО за децата, лишени от родителска грижа.

Много се радвам да изразя искрената надежда на Комитета на ООН по правата на детето, че Насоките за алтернативна грижа за деца ще бъдат ценно ръководство за прилагането на КПД на ООН и приветствам настоящата публикация като първа стъпка към тяхното превръщане от гуми в дела.

Проф. Янгий Лиъ (Yanghee Lee)

Председател на Комитета на ООН по правата на детето

Сеул, Корея

20 ноември, 2009 година

Встъпление

На 20 ноември 2009 г., по случай 20-тата годишнина от приемането на Конвенцията на ООН за правата на детето, Генералната асамблея на Обединените нации официално приветства Насоките за алтернативна грижа за деца. Ние, от международната организация „SOS Детски селища“ и от Международната социална служба, приветстваме тази международна рамка с голям ентузиазъм. Тя има потенциал да популяризира правата на детето и да подобри живота на милиони деца, на техните семейства и общности по целия свят. С цел да насърчи разпространението и да подкрепи прилагането на Насоките за алтернативна грижа за деца, настоящата публикация представя техния официален текст (General Assembly A/HRC/11/L.13) и поставя въпроси за осмисляне на някои основни аспекти от съдържанието им.

Предистория

Както отбелязва Комитетът на ООН по правата на детето в Деня на всеобщите дискусии през 2005 г., Насоките за алтернативна грижа за деца се зараждат поради съзнанието за съществените пропуски в прилагането на Конвенцията на ООН за правата на детето за милиони деца по света, които са лишени от родителска грижа или са изложени на риска да я загубят. За да се компенсират тези пропуски, международната общност беше призована да се обедини около разработването на международни насоки за алтернативни грижи за деца. Насоките за алтернативна грижа за деца са резултат от петгодишни дискусии и преговори между Комитета на ООН по правата на детето, правителствата на държавите, ръководени от правителството на Бразилия, УНИЦЕФ, експерти, представители на академичната общност и на неправителствени организации и, не на последно място, млади хора, с опит в алтернативната грижа.

Водещи принципи

Насоките за алтернативна грижа за деца очертават потребността от съответна политика и практика по отношение на два основни принципа: необходимост и уместност. В основата на необходимостта е желанието да окажем на децата подкрепа да останат в семейството, което да полага грижи за тях. Извеждането на детето от семейството трябва да се предприема само като крайна мярка, като такова решение се взема след задълбочено проучване с участието на страните. Що се отнася до уместността, Насоките за алтернативна грижа за деца предвиждат набор от подходящи възможности за алтернативна грижа. Всяко дете, което се нуждае от алтернативна грижа, има специфични изисквания, например по отношение на краткосрочна или дългосрочна грижа или неразделяне на братята и сестрите. Избраният вид грижа трябва да се адаптира към индивидуалните нужди. Настаняването трябва да се подлага на редовна оценка, за да се прецени дали необходимостта от алтернативна грижа все още съществува и дали вече не е налице възможност за връщане в семейството.

Как да използваме настоящата публикация?

Към всяка глава от Насоките за алтернативна грижа за деца ще намерите въпроси, свързани с политиката на държавата. Макар че тези въпроси не са изчерпателни, нито са част от официалния текст, те са предназначени да провокират размисъл за прилагането на водещите принципи на Насоките за алтернативна грижа за деца на национално ниво. Насоките за алтернативна грижа за деца ще имат конкретно положително въздействие само върху живота на децата, техните семейства и общности, ако написаното в тях се приложи и на практика. Нашият ангажимент е да превърнем гумите в дела.

*Жан Аюб (Jean Ayoub),
Генерален секретар,
Международна социална служба*

*Ричард Пихлер (Richard Pichler),
Генерален секретар,
SOS Киндергорф Интернационал*

Представяне

SOS Киндергорф Интернационал

SOS Киндергорф Интернешънъл е организация обхващаща повече от 130 членувачи в нея национални SOS Детски селища асоциации по света. SOS Детски селища е неправителствена и нерелигиозна, с насочено към децата внимание организация, която предоставя директни услуги в областите на грижа, образование и здравеопазване за деца при които има риск да загубят родителската грижа, или които вече са загубили родителската грижа. Организацията изгражда също така капацитета на полагащите грижа за децата, на техните семейства и общности в предоставянето на съответна грижа.

SOS Детски селища се застъпва за правата на децата лишени от родителска грижа и за тези при които съществува риск да загубят родителската грижа. Основана през 1949 г., нейните действия се ръководят от принципите на Конвенцията на ООН за правата на детето.

УНИЦЕФ

УНИЦЕФ е Детският фонд на Организацията на Обединените Нации и част от голямото семейство на ООН. От 1946 година насам, УНИЦЕФ е водеща организация, работеща в полза на децата, представена в над 150 страни по света. УНИЦЕФ помага за оцеляването и благоденствието на децата от ранното детство до юношеството. УНИЦЕФ оказва помощ в областта на детското здравеопазване и пълноценното хранене, за осигуряване на основно образование за всички момичета и момчета, както и за закрила на децата от насилие, експлоатация и СПИН. УНИЦЕФ се финансира изцяло от доброволни дарения на отделни лица, фирми, фондации и правителства.

Международна Социална Служба (МСС)

Международната Социална Служба подпомага граждани, деца и семейства изправени пред социални проблеми отнасящи се до две или повече страни, като последица от международна миграция или разселване. Като международна организация с идеална цел, основана през 1924 г., МСС развива дейност в близо 140 страни и предоставя услуги на над 50 000 граждани по света.

МСС е развила специфична компетентност в областта на осигуряването и в по-широк смисъл, превенция на изоставянето, наставяване, подкрепа на семейства на произход, зачитане правата на децата в приемна грижа и резидентна грижа.

НАСОКИ ЗА АЛТЕРНАТИВНА ГРИЖА ЗА ДЕЦА

I. ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕ

1. Настоящите Насоки са предназначени да подобрят прилагането на Конвенцията за правата на детето, както и на приложимите разпоредби от груги международни актове, свързани със закрилата и благосъстоянието на децата, лишени от родителска грижа или изложени на риска да я загубят.
2. На фона на визираните международни актове и като вземе под внимание нарастващата база от знания и опит в тази област, Насоките набелязват препоръчителни ориентири за политиката и практиката. Те са предназначени за широко разпространение във всички сектори, свързани пряко или косвено с проблемите на алтернативната грижа и в частност се стремят да:
 - (а) подпомогнат усилията децата да останат или да бъдат върнати на грижите на своите семейства, а когато това е невъзможно, да намерят груго уместно постоянно решение, включително осиновяване или 'кафала' по Ислямското право;
 - (б) да гарантират, че до намирането на постоянни решения или когато това е невъзможно, или не е във висшия интерес на детето, ще се набележат и предоставят най-подходящите форми на алтернативна грижа при условия, които подпомагат пълноценното и хармонично развитие на детето;
 - (в) подпомагат и насърчат правителствата за по-добро изпълнение на техните отговорности и задължения в тази връзка, като се съобразяват с икономическите, социалните и културните условия на всяка страна; и
 - (г) направляват политиките, решенията и дейностите на всички страни, които работят в областта на социалната закрила и благосъстоянието на детето в публичния и частния сектор, включително гражданското общество.

II. ОБЩИ ПРИНЦИПИ И ПЕРСПЕКТИВИ

A. Детето и семейството

3. Като се има предвид, че семейството е основната клетка на обществото и естествената среда за израстването, благосъстоянието и закрилата на децата, усилията трябва да се насочат предимно към възможността детето да остане под грижата на родителите си или да се върне при тях, а когато това е уместно, да остане при груги близки от семейството. Държавата трябва да осигури различни форми на подпомагане на семействата в ролята им на родители.
4. Всяко дете или млад човек трябва да живее в среда, която му оказва подкрепа, дава му закрила и грижа и насърчава неговия пълен потенциал. Децата, за които родителските грижи са недостатъчни или изобщо липсват, са в особено голям риск да не отраснат във възпитателна среда.

5. Когато семейството, дори при подходяща подкрепа, е неспособно да се грижи добре за детето си и го изостави или се откаже от него, държавата носи отговорност да защити правата на това дете и да му осигури подходяща алтернативна грижа чрез компетентните местни власти и надлежно акредитирани граждански организации. Държавата има функция чрез своите компетентни органи да осигури надзор върху благосъстоянието и развитието на всяко дете, дадено за алтернативна грижа, както и да провежда редовни проверки доколко условията на предоставената грижа са подходящи.
6. Всички решения, инициативи и подходи, които са в приложното поле на настоящите Насоки, следва да се приемат за всеки отделен случай, като водещият принцип е да се гарантира безопасността и сигурността на детето и да се съобразят неговите висши интереси, при спазване на изискването за недискриминация и равнопоставеност на половете. Изцяло трябва да бъде зачетено правото на детето неговото мнение и гледна точка да бъдат изслушани и съобразени, с оглед развитието на способностите му, като му се осигури достъп до цялата необходима информация. Трябва да се положат всички усилия консултациите и необходимата информация да бъдат на предпочитания от детето език.

С оглед приложението на тези Насоки, висшите интереси на детето следва да се определят, за да се осветли посоката на действията спрямо деца, лишени от родителска грижа или изложени на риска да я загубят, така че максимално да бъдат удовлетворени техните потребности и права, като се съобрази пълноценното разгръщане на правата им в плана на личното развитие и в тяхната семейна, социална и културна среда, както и статута им на субекти на права към момента на определяне на интересите им и в дългосрочна перспектива. Освен това, при определяне на висшите интереси трябва да се зачете и правото на детето да бъде изслушано, като неговото мнение бъде съобразено при отчитане на възрастта и личната зрялост.

7. Държавите трябва да разработят и провеждат комплексни политики за благосъстоянието и закрилата на децата в рамките на своята обща политика за социалната сфера и човешкото развитие, като поставят акцент върху подобренieto на съществуващите възможности за алтернативна грижа, съобразно водещите принципи на настоящите Насоки.
8. Като част от усилията да се предотврати разделянето на децата от родителите, държавите следва да търсят и гарантират подходящи мерки с чувствителност към културните особености:
 - (а) Да оказват подкрепа на семействата, които се грижат за деца, но капацитетът им е ограничен от фактори като увреждания, злоупотреба с алкохол и наркотици; дискриминация срещу семейства, които произхождат от коренно население или малцинство; както и семейства, живеещи в райони на въоръжен конфликт или под чужда окупация;
 - (б) Да оказват подходяща грижа и закрила на уязвими деца, като например жертви на злоупотреба и експлоатация; изоставени деца; безпризорни и скитащи деца; незаконнородени деца; деца без придружител и разделени от родителите/възпитателите си; принудително изселени в страната и бежанци; деца на мигриращи работници; деца на семей-

ства, търсещи убежище; деца-носител на HIV или засегнати от болестта СПИН, или от други тежки заболявания.

9. Необходимо е да се положат специални усилия за справяне с дискриминацията срещу детето поради статуса на родителите, включително бедност, етническа принадлежност, вероизповедание, пол, умствено или физическо увреждане, HIV/СПИН или други тежки физически или умствени заболявания, извънбрачно раждане и социално-икономическо заклеимяване, както и други видове статус или обстоятелства, които могат да доведат до отказ от детето, изоставянето и/или извеждането му от семейството.

Б. Алтернативна грижа

10. Всички решения за алтернативна грижа трябва да се съобразят с препоръчителния принцип детето да остане в максимална близост до обичайното си местоживеене, за да се улеснят контактите и потенциалното му реинтегриране в семейството, като минимално се разстрои ходът на неговото образование, културен и социален живот.
11. Всички решения относно децата, поверени на алтернативната грижа, включително неформална, следва да са съобразени с потребността на децата от постоянен дом и от трайна привързаност към хората, които се грижат за тях, като водещата цел е това да бъде за постоянно.
12. За всички случаи децата трябва да бъдат третирани с уважение и при зачитане на личното им достойнство, като им се предоставя ефективна закрила срещу злоупотреба, небрежно отношение и всякакви форми на експлоатация от страна на възпитатели, връстници или външни лица, независимо от обстоятелствата, при които се намират.

ПРИНЦИПЪТ НА НЕОБХОДИМОСТТА

Този принцип очертава чисто превантивната роля на националната политика и необходимостта от ресурси за обезпечаване на помощни социални услуги, чрез които да се избегне отделянето на деца от семействата им.

ДАЛИ НАЦИОНАЛНАТА ПОЛИТИКА..

..ясно постановява, че разделянето на детето от семейството трябва да бъде действие, продиктувано от необходимост и крайна мярка?

..гарантира, че бедността сама по себе си не може да бъде основна причина децата да се изведат от грижите в семейството и да се настаният за алтернативна грижа?

..гарантира наличието на задълбочени критерии, за да се оцени капацитетът на семейството да се грижи за детето, ако в семейството е бил установен риск за това дете?

..насърчава и подкрепя развитието и реализацията на набор от подходящи услуги в подкрепа на семейството като превантивна мярка, така че то да може да отгледа децата си?

..гарантира, че родителите и децата пълноценно участват в процеса на вземане на решения, биват системно информирани за правата си и най-вече за правото да обжалват решението за извеждане на детето от семейството?

..предоставя обучение в родителски умения и друга подходяща подкрепа на родителите, и особено на непълнолетни родители, за да предотврати изоставянето на детето?

..за всички случаи гарантира, че настаняването на детето на алтернативна грижа периодично се подлага на оценяване, за да се види дали има продължаваща необходимост то да остане настанено извън дома и какви са възможностите за повторно събиране със семейството?

13. Извеждането на детето от грижите в семейството трябва да се прилага само като крайна мярка и за възможно най-кратък срок. Тези решения трябва да се преразглеждат периодично, като връщането на детето в семейството се отчита като висш интерес, ако първоначалните причини за извеждането му са се разрешили или са отстранени, като се има предвид оценката на обстоятелствата съгласно параграф 48 по-долу.
14. Бедността като финансово и материално състояние, както преките условия или уникалните последици, които могат да я съпътстват, трябва да се отчита като индикация, че семейството се нуждае от подходящо подпомагане, но не може да бъде единственото основание детето да се изведе от родителска грижа, да бъде настанено за алтернативна грижа или реинтегрирането му да се възпрепятства.
15. Необходимо е да се отдели внимание за насърчаването и охраняването на всички останали права, които са от особена важност за децата, лишени от родителска грижа, включително, но не само, достъп до образование, здравеопазване и други базисни услуги, право на идентичност, свобода на религиозните или верски убеждения, езикови права и защита на собствеността и наследственото право.
16. Братята и сестрите, между които съществува връзка, по принцип не трябва да се разделят при настаняване за алтернативна грижа, освен ако няма недвусмислен риск от злоупотреби или други основания във висш интерес на детето. При всички случаи са необходими усилия контактите помежду им да се улеснят, освен ако това не е против тяхното желание или интереси.
17. Като се има предвид, че в повечето страни за децата без родителска грижа неформално се грижат роднини или други близки, необходимо е сържавите да предвидят подходящи средства и при спазване на Насоките да осигурят тяхното благосъстояние и закрила, докато са в тази неформална среда, при равнопоставеност на половете и като отчитат културните, икономическите и религиозни различия и практики, които не застрашават правата или висшите интереси на детето.
18. Нито едно дете не бива да бъде оставено по което и да е време без подкрепата и закрилата на своя законен настойник, друго признато отговорно лице, навършило пълнолетие, или компетентен обществен орган.
19. Алтернативната грижа никога не бива да се предоставя с цел да се пропагандират политическите, религиозните или икономическите цели на доставчиците.
20. Използването на институционална грижа трябва да се ограничи само до случаите, когато е особено уместно, необходимо и конструктивно за конкретното дете и е в негов висш интерес.
21. Съобразно преобладаващото мнение сред експертите, алтернативната грижа за деца под 3 години трябва да се предоставя в семейна среда. Изключенията от този принцип са основателни, когато се цели да не се разделят братя и сестри, когато настаняването е по спешност или е за определен минимален срок, след който се планира реинтегриране на семейството или друго постоянно и дългосрочно решение.

22. Като се отчита обстоятелството, че центрoвете за резидентна грижа и грижата от семеен тип взаимно се допълват, за да удовлетворят потребностите на децата, там, където все още са запазени големите детски домове (институции), алтернативите трябва да се разработят в контекста на цялостна стратегия за деинституционализация при ясни задачи и цели, докато големите домове постепенно се закриват. За тази цел държавите трябва да разработят стандарти за грижа, с които да гарантират качеството и условията, благоприятстващи детското развитие, като например грижа, полагана индивидуално или на малки групи, като тези стандарти да послужат и за основа при оценката на материалната база. Решенията за нови резидентни грижи или разрешителните за откриване на нови частни или държавни обекти за институционална грижа, трябва изцяло да са съобразени със стратегията за деинституционализация и нейните цели.

Мерки за насърчаване на прилагането

23. Необходимо е държавите, при максимално използване на своята вътрешна наличност или в условията на сътрудничеството за развитие, да отделят човешки и финансов ресурс, за да гарантират оптимално и прогресивно прилагане на настоящите Насоки своевременно и на цялата си територия. Държавите следва да улеснят активното сътрудничество между всички компетентни органи, като изведат на преден план проблематиката на децата и семействата във всички министерства, ангажирани пряко или косвено.
24. За прилагането на настоящите Насоки държавите са отговорни да преценят своята потребност от международно сътрудничество и съответно да го изискат. Тези искания трябва да бъдат разгледани надлежно и да получават благоприятен отговор, винаги когато това е възможно и уместно. Активно прилагане на настоящите Насоки трябва да се вписва в програмите за сътрудничеството и развитие. При предоставяне на помощ за държавата, чуждестранните организации трябва да се въздържат от всякаква инициатива, която не е в съответствие с Насоките.
25. Нищо в настоящите Насоки не следва да се приема като насърчаване или толериране на държавите да понижат стандартите, които прилагат в момента, включително качеството на нормативната уредба. Също така, компетентните власти, професионалните организации и останалите действащи страни са приканени да разработят национални насоки за всяка конкретна професия при зачитане на смисъла и духа на тези Насоки.

III. ПРИЛОЖНО ПОЛЕ

26. Настоящите Насоки се прилагат за определяне на подходящия тип и условия на формалната алтернативна грижа за всички лица на възраст под 18 години, освен ако действащото законодателство не определя друга възраст за навършване на пълнолетие. Насоките се прилагат и за случаи на неформална грижа, само ако това е указано изрично, като отчитат важната роля както на голямото семейство и на общността, така и задълженията на държавите за всички деца, за които не полагат грижа техните родители или техните законни и обичайни възпитатели, съгласно Конвенцията за правата на детето.

ПРИНЦИПЪТ НА УМЕСТНОСТ

ТЗа случаите, при които е отчетена необходимост от алтернативна грижа и това е съобразено с висшия интерес на детето, Насоките са предназначени да гарантират, че изборът на вида и периода на грижа е подходящ за съответния случай и гарантира стабилност и приемственост.

ДАЛИ НАЦИОНАЛНАТА ПОЛИТИКА..

..обезпечава подходящ ресурс от видове алтернативна грижа и дали те съответстват на индивидуалните потребности на децата, които се нуждаят от грижа и закрила?

..предвижда ясен Национален план за деинституционализация на системата за грижи за деца и за развитие на типове грижа, базирани в семейството или други подходящи форми на алтернативна грижа?

..задължава всички доставчици на грижа да провеждат щателно биографично проучване, за да гарантират, че кандидатите са подходящи?

..предвижда обмисляне на препоръчителен вариант братята и сестрите да не се разделят при настаняване за алтернативна грижа, като водещо изискване за оценка на уместността?

.. задължава всички доставчици и изпълнители на услугата да гарантират пълноценното участие на семейството и детето в планирането, оценката и останалите процеси на вземане на решения, свързани с настаняването за алтернативна грижа?

..предоставя правозащитна рамка, основана на холистичен подход, така че да се гарантират правата на детето, но не просто от гледна точка на грижата и закрилата, а също и на образованието, здравето, идентичността, вероизповеданието или личната неприкосновеност?

27. Когато това е уместно, принципите в настоящите насоки се прилагат и за младежи, които вече са настанени за алтернативна грижа и имат потребност от продължаваща грижа или подпомагане в периода на преход, след като навършат пълнолетие по законите на своята страна.

28. За целите на настоящите Насоки и съобразно изключенията, посочени в параграф 29 по-долу, се приемат следните дефиниции:

(а) Деца, лишени от родителска грижа: деца, които за повече от едно денонощие не са под грижата на поне единия от родителите си поради каквито и да е причини или обстоятелства. Децата, лишени от родителска грижа, които са извън страната си на обичайно местопребиваване или са жертви на бедствени ситуации, могат да се определят като:

(i) **“Деца без придружител”**, ако за тях не се грижи друг роднина или възрастен, който поради законни или обичайни основания носи такава отговорност; или

(ii) **“Разделени”**, ако са били разделени от своя предишен законен или обичаен основен възпитател, но може да са придружени от друг роднина.

(б) Алтернативната грижа може да се предлага в следните форми:

(i) **Неформална грижа:** всяка договореност на частни начала, която се предоставя в семейна среда и по силата на която за детето на смени или непрекъснато се грижат роднини и близки (неформална грижа в рода) или други лица в лично качество, като това става по инициатива на детето, родни-

телите му или други лица и не е наложено от съдебен, административен или друг такъв орган, надлежно акредитиран за целта;

- (ii) **Формална грижа:** всяка грижа, която се предоставя в семейна среда с разпореждане на компетентен административен или съдебен орган, както и резидентните грижи, включително частни, независимо дали се предоставят по силата на административна или съдебна мярка или не.

(в) Според средата, в която се предоставя, алтернативната грижа може да бъде:

- (i) **Грижа в рога:** формална или неформална грижа от семеен тип, оказвана от разширеното семейство или от близки приятели на семейството, които детето познава;
- (ii) **Приемна грижа:** настаняване на детето от компетентен орган за алтернативна грижа в домашна среда и при семейство, различно от биологичното му семейство, което е било избрано с процедура, класирано, одобрено и предоставя грижата под наблюдение;
- (iii) **Други форми** на настаняване в семейна грижа или грижа от семеен тип;
- (iv) **Резидентна грижа:** грижа, която се оказва във всякаква групова среда, небазирана в семейството, като например кризисни центрове за оказване на спешна грижа, временни центрове за бедствени ситуации, както и всички останали институции и центрове за краткосрочно или дългосрочно настаняване, включително малки групови домове;

(v) Контролирани възможности за самостоятелно настаняване на децата.

(г) По отношение на лицата, отговорни за алтернативната грижа:

- (i) Институциите (агенции) и организациите са публични или частни органи и служби, които организират алтернативната грижа за деца;
- (ii) Детските домове са конкретните гържавни или частни заведения, в които децата се настаняват за резидентна грижа.

29. Приложното поле на алтернативната грижа съгласно настоящите Насоки, обаче, не обхваща:

- (а) Лица под осемнадесетгодишна възраст, лишени от свобода с решение на съдебен или административен орган, вследствие на това, че са били запозозрени, обвинени или признати като нарушители на закона и за тях се прилагат Правилата на Обединените нации за минималните стандарти относно правосъдието срещу непълнолетни лица и Правилата на Обединените нации за защита на непълнолетни, лишени от свобода;
- (б) Грижата на родители-осиновители, от момента, в който детето ефективно бъде поверено на тяхната опека, съгласно окончателна заповед за осиновяване, като от този момент за целите на настоящите Насоки се приема, че детето е поверено на родителска грижа. Въпреки това,

Насоките се прилагат за предосиновителния период или при пробно настаняване на детето при потенциалните му осиновители, доколкото те отговарят на изискванията за таква настаняване съгласно други приложими международни актове;

- (в) Неформални договорености, при които детето доброволно остава при роднини или приятели за отгих и възстановяване, поради причини, несвързани с общата невъзможност или нежелание на родителите да му оказват подходящи грижи.

30. Приканват се компетентните власти и останалите заинтересовани лица да използват настоящите Насоки, ако те имат приложимост за пансиони, болници, центрове за деца с умствени и физически увреждания или с други специални потребности, лагери, на работното място или в други обекти, отговорни за грижите и възпитанието на децата.

IV. ПРЕВЕНЦИЯ НА НЕОБХОДИМОСТТА ОТ АЛТЕРНАТИВНА ГРИЖА

А. Насърчаване на родителската грижа

31. Държавите следва да прилагат политики, с които да осигурят подпомагане за семействата при посрещане на отговорностите им спрямо децата, като насърчават правото на детето да поддържа отношения и с двамата родители. Тези политики трябва да са насочени към същинските причини за изоставянето или отказ от деца и разделяне на деца от семейството, като междувременно гарантират правото на регистрация на ражданията, достъп до подходящи жилищни условия и до основни здравни, образователни и социални услуги и предоставят мерки за борба с бедността, дискриминацията, маргинализацията, общественото заклеймяване, насилието, малтретиране и блудство с деца, злоупотребата със наркотици.

32. Държавите следва да разработят и осъществят последователни и взаимосвързани политики, насочени към семейството, предназначени да насърчат и укрепват способността на родителите да се грижат за децата си.

33. Държавите следва да прилагат ефективни мерки, за да избегнат изоставянето, отказа от децата или разделянето им от семейството. Също така, социалните политики и програми следва да съоръжат семействата с подходящи нагласи, умения, капацитет и способности, така че да предложат ефективна закрила, грижа и възможности за развитие на своите деца. Взаимно допълнителните възможности на държавата и гражданското общество, включително неправителствените организации и такива, базирани в общността, религиозните водачи и медиите трябва да бъдат мобилизирани за тази цел. Тези мерки за социална закрила включват:

- (а) Услуги за укрепване на семейството, като курсове и сесии по родителство, насърчаване на позитивни отношения между родители и деца, умения за овладяване на конфликти, възможности за заетост, генериране на доходи и, ако е необходимо, социално подпомагане;
- (б) Подкрепящи социални услуги, като дневна грижа, услуги по медиация и помиряване, лечение на зависимости от наркотици, финансова помощ и услуги за родители и деца с увреждания. За тези услуги е препоръчително

лен принципът на интегрираност и ненамеса, като те трябва да са пряко достъпни в общността и да изискват активния партньорски ангажимент на семействата и техния принос към ресурсите на общността и възпитателите;

- (в) Политики за младежта, предназначени да овластяват младите хора за позитивно отношение към предизвикателствата на ежедневието, включително ако решат да напуснат дома на родителите си, подпомагане на бъдещите родители да вземат информирани решения относно своето сексуално и репродуктивно здраве, както и да изпълняват отговорностите си в тази връзка.

- 34.** Необходимо е за подпомагането на семействата да се използват различни допълващи се методи и инструментариум, които се изменят в хода на помощта, като например посещения в дома, групови срещи с други семейства, разбор на казуси и гаранция за ангажиментите на съответното семейство. Подходът трябва директно да насърчава връзките между семействата и интегрирането на семейството в общността.
- 35.** Съгласно разпоредбите и на местното законодателство е необходимо е да се отдели специално внимание за подпомагане и допълнителна грижа за самотни или непълнолетни родители и техните деца, независимо дали са законно или незаконнородени. Държавите трябва да гарантират, че непълнолетните родители се ползват от всички права, присъщи на положението им както като родители, така и като деца, включително достъп до всички необходими услуги за тяхното собствено развитие, помощи, от които могат да се ползват като родители, както и наследствени права. Необ-

НАСЪРЧАВАНЕ НА РОДИТЕЛСКАТА ГРИЖА

Като подчертават превантивната роля на социалната работа, Насоките отчитат необходимостта уязвимите семейства да бъдат подкрепени и подпомагани сами да се грижат за децата си.

ДАЛИ НАЦИОНАЛНАТА ПОЛИТИКА..

...осигурява системно набиране на данни относно факторите, които обуславят уязвимостта на семействата и обезпечава храненето на тези данни към доставчиците на услугата за такива семейства?

...предвижда подходящи интервенции за подпомагане и укрепване на семействата, за да предотврати тяхната раздяла и гарантира впоследствие, че тези интервенции са обезпечени с ресурс, насочват се по предназначение и се провеждат?

...гарантира, че политиките, ориентирани към семейството, са действащи и се прилагат, за да се укрепи семейната среда, без проява на дискриминация по признаци като семейно положение, граждански статут, бедност и етническа принадлежност?

...признава и насърчава общите отговорности на майките и бащите и гарантира, че те са равностойно овластени, проявяват адекватни нагласи и разполагат с умения, капацитет и способности, за да осигурят на подходяща среда за грижа за детето?

...гарантира координираното предоставяне и наличието на набор от подходящи услуги и адекватен отговор на потребностите на семействата, които изпитват затруднения?

ходимо е да се предприемат мерки за закрила на непълнолетните бременни и да се гарантира, че те няма да прекъснат своето образование. Освен това трябва да се положи усилие самотното родителство и малолетните родители да не бъдат заклеявани.

36. Необходимо е да се предоставят помощ и услуги на братя и сестри, които са изгубили своите родители или възпитатели и са решили да останат заедно в домакинството, доколкото най-големият брат/сестра проявява както воля, така и способност да бъде глава на гома. Държавите следва да осигурят, включително чрез посочване на законен настойник, пълнолетно лице с признати отговорности или, ако това е уместно, публичен орган, компетентен да поеме тези функции, съгласно изискванията на параграф 18 по-горе, така че тези домакинства да се ползват от задължителна закрила срещу всички форми на експлоатация и злоупотреба, надзор и подкрепа от страна на местната общност и от гостъп до компетентни услуги, като социални работници, ангажирани специално със здравето, жилищните условия, образованието и наследствените права. Особено внимание трябва да се насочи главата на такова домакинство, освен правата присъщи на това положение, да запази и всички права, присъщи на статута му/ѝ на дете, включително гостъп образование и занимания за свободното време.
37. Държавите следва да осигурят възможности за дневна грижа, включително целодневни училищни занимания и отмяна, така че родителите да могат да се справят пълноценно със семейните си отговорности, включително допълнителни ангажименти, необходими при отглеждане на деца със специални потребности.

Превенция на разделянето на семействата

38. Необходимо е да се разработят подходящи критерии въз основа на солидни професионални принципи, които да се прилагат последователно за проучването на семейството на детето, включително действителната и потенциална способност на семейството да се грижи за детето, в случаите когато компетентният орган или агенция има достатъчни основания да счита, че благосъстоянието на детето е в риск.
39. Решенията за извеждане или реинтеграция на детето се основават на това проучване и следва да се вземат от подходящо квалифицирани и обучени професионалисти от името или с разрешение на компетентния орган, при пълно съгласуване с всички заинтересовани, като се отчете необходимостта бъдещето на детето да бъде планирано.
40. Държавите се приканват да приемат мерки за комплексната защита и гаранция на правата по време на бременност, раждане и кърмене, за да осигурят условия за зачитане на достойнството и равнопоставеност, с цел правилното развитие на бременността и грижата за детето. Ето защо е необходимо да се предоставят програми за подпомагане на бъдещите майки и бащи, и особено на непълнолетни родители, които изпитват трудност да упражняват своите родителски отговорности. Тези програми трябва да повишат способността на майките и бащите да изпълняват своите родителски задължения, като запазят лично достойнство и се избегне при-

нудата върху тях да оставят детето си за отглеждане, защото се чувстват уязвими.

41. В случаите на изоставени деца и отказ на родителите от тях, държавите трябва да гарантират конфиденциалността на процедурата и безопасността на детето, като зачитат правото му на достъп до информация за собствения произход, ако това е уместно и възможно съгласно законите на страната.
42. Държавите следва да формулират ясни политики за случаите на анонимно изоставяне на дете, които да указват как да се издири семейството, с цел детето да бъде събрано с родителите си или настанено при близки от разширеното семейство. Освен това политиките трябва да дават възможност своевременно да се вземат решенията подходящи ли е детето за постоянно настаняване в семейство и да предвиждат ускорени процедури за това настаняване.
43. Когато към обществена или частна агенция, или към детско заведение се обърне родител или законен настойник, който желае завинаги да се откаже от дете, държавата трябва да гарантира, че семейството ще получи консултантни и социална подкрепа, за да го насърчи да продължи да се грижи за детето. Ако този подход не даде резултат, необходимо е да се направи проучване от социален работник или подходяща оценка, за да се види дали други членове на семейството не желаят да поемат отговорност за детето и съответства ли тази договореност на висшите му интереси. В случай че горните решения не могат да се осъществят или не са във висш интерес на детето, следва да се положат усилия в разумен срок детето да бъде настанено на постоянна семейна грижа.
44. Когато към обществена или частна агенция, или към детско заведение се обърне родител или възпитател, който

ПРЕВЕНЦИЯ НА РАЗДЕЛЯНЕТО НА СЕМЕЙСТВОТА

В съответствие с принципа за необходимостта превенцията на разделянето на семейства има за цел да гарантира разумно обосновани и стриктни процедури по вземане на решения.

ДАЛИ НАЦИОНАЛНАТА ПОЛИТИКА ..

..гарантира, че процедурите за оценка използват мултидисциплинарен подход към области като образование, здравеопазване и други свързани аспекти?

..налага при процедурите за оценка да се направи обстойно проучване на потребностите на семейството от подпомагане, така че то да бъде насочено към необходимите услуги – като алтернатива на разделянето?

..гарантира, че процедурите за оценка установяват и се стремят да отстранят дълбоките причини за ненужното отделяне на децата, като например дискриминация, бедност или увреждане?

..подкрепя и насърчава обучението на други професионални групи, като например учители и лекари, за идентификация на децата в риск и задължението им да ги препращат към съответните услуги и компетентни органи?

..гарантира, че уязвимите родители, които се опитват да се откажат от децата си, имат достъп до консултации и до финансова или материална помощ, за да отглеждат децата си и да се предотврати тяхното изоставяне?

..да се обезпечат процедури в подкрепа на децата, които са били изоставени, чрез конфиденциален достъп до релевантна и подходяща информация за тяхната биография и произход?

НАСЪРЧАВАНЕ НА РЕИНТЕГРАЦИЯТА НА СЕМЕЙСТВОТА

Когато децата се настанени за алтернативна грижа и с цел да се гарантира, че настаняването е уместно, възможностите за реинтеграция на детето в семейството са ключов аспект в процедурите за проверка.

ДАЛИ НАЦИОНАЛНАТА ПОЛИТИКА..

..гарантира и улеснява семействата и децата при упражняване на правото им да обжалват решение за настаняване на дете за алтернативна грижа и впоследствие да пристъпят към реинтеграция по своя собствена воля?

..гарантира, че местата за такава грижа са в достатъчна близост до семейството и общността на детето, за да сведе до минимум разстройването на семейните връзки и да даде възможност за редовни контакти между детето и семейството с цел потенциално повторно събиране?

..подчертава, че е желателно и необходимо да се обмисли възможност за повторно събиране на децата със семействата им, като това е основно съображение при редовните проверки на настаняването?

..гарантира, че децата и семействата са активно ангажирани в процеса на вземане на решения и планиране на възможността повторно да се съберат?

..гарантира, че решението за повторно събиране на детето с неговото семейство води до планов и постепенен процес, по време на който на семейството се оказва нужната подкрепа?

то желае да настани дете за кратък или неопределен срок, държавата трябва да гарантира, че това лице ще получи консултиране и социална подкрепа, за да го насърчи да продължи да се грижи за детето. Детето следва да се допусне до алтернативна грижа, едва когато всички такива усилия са изчерпани и са налице приемливи и основателни причини за прием.

45. Необходимо е учителите и останалият персонал, който работи с деца, да получи специализирано обучение, за да може да идентифицира случаите на малтретиране, небрежно отношение, експлоатация или риск от изоставяне и да сигнализира за това компетентните органи.
46. Всички решения за извеждането на дете от семейството против волята на родителите следва да се вземат от компетентни органи в съответствие с действащото право и определения ред и да подлежат на съдебен контрол, като на родителите се гарантира правото на обжалване и подходящо представителство в процеса.
47. Когато единственият или основен възпитател на детето е лишен от свобода, защото е в предварителен арест или има осъдителна присъда, следва да се предвидят мерки за задържане под домашен арест или друга присъда с подобен режим за всички възможни случаи, като се отчетат висшите интереси на детето. Държавите следва да вземат под внимание висшите интереси на детето, когато решават дали да изведат навън децата, родени или живеещи в затвора с единия от родителите. Извеждането на такива деца следва да се третира по същия начин, както и при останалите случаи на разделяне. Необходимо е да се положат всички усилия, за да се гарантира, че децата, оставени под настойничеството на въпросния родител, се ползват с нужната грижа и закрила, като се гарантира техният статут на свободни личности и достъпът им до дейности в общността.

Б. Насърчаване на реинтеграцията на семействата

- 48.** С цел детето и семейството да се подготвят и да им се окаже помощ за евентуално връщане на детето вкъщи, трябва да се направи оценка на положението на детето от надлежно назначено лице или екип, при достъп до мултидисциплинарно консултиране и допитване до заинтересованите страни (детето, семейството, възпитателят в заведението за алтернативна грижа), за да се реши дали е възможно повторното интегриране на детето в семейството, дали това е в съответствие с неговите висши интереси, какви стъпки трябва да се предприемат и кой упражнява надзор над процеса.
- 49.** Целите на реинтеграцията и основните задачи на семейството и на възпитателя в този случай трябва да се изложат в писмен вид и да се съгласуват с всички заинтересовани страни.
- 50.** Именно за целите на реинтеграцията е необходимо компетентният орган да установи и развие редовни и подходящи контакти между детето и семейството, като предоставя за тях подкрепа и мониторинг.
- 51.** След вземане на съответното решение, реинтеграцията на детето в семейството трябва да се извърши постепенно и под надзор, като процесът се съпровожда от последващи и помощни мерки, които отчитат възрастта на детето, потребностите и развитието на способностите му, както и причините за разделянето.

V. РАМКА НА ПРЕДОСТАВЕНАТА ГРИЖА

- 52.** С цел да бъдат удовлетворени конкретните психично-емоционални, социални и други потребности на всяко дете без родителска грижа, държавите следва да предприемат всички необходими мерки, за да гарантират наличието на законодателни, политически и финансови условия по осигуряването на възможности за алтернативна грижа, като с приоритет се ползват решенията, базирани в семейството и общността.
- 53.** Държавите следва да осигурят наличност от определен асортимент на типове алтернативна грижа, водени от общите принципи на настоящите Насоки, съответно за случаите на спешност, краткосрочно и дългосрочно настаняване.
- 54.** Държавите следва да гарантират, че всички организации и лица, които предоставят алтернативна грижа за деца, са надлежно акредитирани за целта от компетентен орган и са обект на редовен мониторинг и проверки от негова страна, при съблюдаване на тези Насоки. За тази цел, въпросните органи следва да разработят подходящи критерии за оценка на професионалната и етична пригодност на възпитателите, както и за тяхното акредитиране, мониторинг и надзор.
- 55.** Що се отнася до неформалните договорености по грижите за детето, независимо дали те се полагат от голямото семейство, приятели или други лица, държавите следва да приканят тези възпитатели да декларират това пред компетентните органи, така че те и детето да могат да получават необходимите финансови и други помощи за укрепването на благосъстоя-

нието и закрилата на детето. Където е възможно и уместно, държавите следва да насърчават неформалните възпитатели и да им дават възможност, със съгласието на детето и неговите родители, да сключат официална договореност за грижа след изтичане на съответен срок, доколкото тя е във висшите интереси на детето към момента и ще продължи да е такава в обозримо бъдеще.

VI. ОПРЕДЕЛЯНЕ НА НАЙ-ПОДХОДЯЩ ТИП ГРИЖА

56. Вземането на решения за алтернативна грижа съобразно висшите интереси на детето следва да се направи по реда на съдебна, административна или друга подходяща призната процедура, с предвидени механизми за защита, включително, ако това е уместно, законно представителство на децата в съдебно производство. Решението следва да се базира на щателно проучване, планиране и проверка от страна на установени структури и механизми, като се провежда за всеки отделен случай от подходящо квалифицирани лица и при възможност в мултидисциплинарен екип. На всички етапи трябва да се предвиди пълно консултиране с детето на база развитието на неговите способности, както и с неговите родители или законни настойници. За тази цел на всички заинтересовани лица трябва да се предостави необходимата информация, така че мнението им да бъде обосновано. Държавите следва да положат всички усилия, за да предоставят подходящи ресурси и канали за обучението и професионалното признаване на лицата, отговорни да определят най-добрата форма на грижа, така че да улеснят изпълнението на тези разпоредби.
57. Проучването трябва да се проведе в кратки срокове, щателно и задълбочено. То трябва да вземе предвид непосредствената безопасност и благосъстояние на детето, както и неговото дългосрочно възпитание и израстване, да обхваща характеристиките на личното му развитие, етническа, културна, езикова и верска принадлежност, семейна и социална среда, здравна история и специални потребности.
58. Изготвените първоначални доклади и докладите от проверки следва да се използват като основни пособия за планиране на решенията от момента, в които бъдат приети от компетентните органи, като освен това се използват, за да се избегнат ненужни разстройства и противоречиви решения в живота на детето.
59. Честите смени в средата на грижи са пагубни за развитието на детето и неговата способност да се привързва към хората и затова трябва да се избягват. Краткосрочните настанявания трябва да дават възможност за вземане на подходящо постоянно решение. Необходимо е на детето да се осигури постоянна среда без ненужно забавяне, чрез реинтеграция в нуклеарното (родители и деца) или разширеното семейство или, ако това е невъзможно, при алтернативно семейно настаняване, а за случаите по параграф 20 по-горе, в сигурно и подходящо детско заведение за грижи.
60. Планирането на доставената грижа и нейното постоянно естество трябва да започне от най-ранен момент, в идеалния вариант – преди настаняването на детето, като се вземат под внимание непосредствените и

дългосрочните преимущества и недостатъци на всички решения и се разгледат възможности за кратък и дълъг период на настаняване.

61. Планирането на предоставената грижа и нейното постоянно естество трябва да отчита природата и особеностите на привързаността на детето към семейството; способността на семейството да осигури благосъстоянието и хармоничното развитие на детето; потребността или желанието на детето да се чувства като част от семейството; препоръчителното условие детето да остане в своята общност и държава; неговата културна, езикова и религиозна принадлежност; отношения с братята и сестрите с цел да се избегне разделянето им.
62. Планът трябва също така ясно да набеязва целите на настаняването и мерките за тяхното постигане.
63. Детето и неговите родители и законни настойници трябва да разполагат с пълна информация за наличните варианти на алтернативна грижа, последиците от всяка възможност, както и за правата и задълженията им в тази връзка.
64. Подготовката, прилагането и оценката на мерките за закрила на детето трябва в максимална степен да се проведат с участието на родителите или законните настойници и потенциалното приемно семейство или възпитатели, като се отчетат неговите специфични потребности, убеждения и специални желания. По искане на детето, родителите или законните настойници и по усмотрение на компетентния орган в процеса на вземане на решение може да се проведат консултации и с други важни личности в живота на детето.
65. Държавите следва да гарантират, че

НАБЕЛЯЗВАНЕ НА УМЕСТНИ РЕШЕНИЯ

Когато е налице необходимост, следващата стъпка е преценката какво е уместно да се предприеме.

ДАЛИ НАЦИОНАЛНАТА ПОЛИТИКА..

..задължава доставчиците на грижи да осигурят прилагането на стриктен и мултидисциплинарен подход при вземане на решения, което включва и информираното участие на децата и семействата?

..предоставя подходяща нормативна уредба, за да гарантира разрешителен режим, регистрация, мониторинг и отчетност на доставчиците на грижа?

..задължава доставчиците на грижи да водят подробни досиета и документация от самото начало, така че началният процес на вземане на решение, например, да дава солидна база за бъдещото планиране на грижата и за редовните проверки?

..указва при рутинните проверки да се обърне нужното внимание на общите условия, при които детето получава грижите, на продължаващата необходимост от настаняването и да се вземе предвид мнението на самото дете?

..задължава доставчиците на грижа да осигурят индивидуални решения, така че планирането на грижата да се характеризира със стабилност и приемственост, както за случаите на повторно събиране на семейството, така и при удължаване на алтернативната грижа?

всяко дете, настанено за алтернативна грижа от надлежно конституиран съд, трибунал, административен или друг компетентен орган, както и родителите му или други лица с родителска отговорност, разполагат с възможност да дадат становище по решението за настаняване пред съда, информирани са за правата си при тези изявления, като им се оказва необходимата помощ в тази връзка.

66. Държавите следва да гарантират правото на всяко дете, временно настанено в условия на грижа, на редовно и щателно преразглеждане (за препоръчване на всеки три месеца) на уместността на грижата и отношението към него, като водещото съображение е развитието му и променящите се потребности, промените в неговата семейна среда, както и дали е уместен и необходим неговият престой в дома при тези обстоятелства. Преразглеждането се прави от надлежно квалифицирани и упълномощени лица, с пълноценното участие на детето и всички заинтересовани страни в неговия живот.
67. Детето трябва да бъде подготвено за всички промени в обстановката на своето настаняване, които са следствие от процедурите по планиране и проверка.

VII. ПРЕДОСТАВЯНЕ НА АЛТЕРНАТИВНА ГРИЖА

A. Политики

68. Отговорност на държавата или на съответните нива на управление е да осигурят разработването и прилагането на координирани политики в областта на формалната и неформалната грижа за децата, които са без родителска грижа. Тези политики трябва да се основават на солидна информация и статистически данни. Те трябва да предвиждат процедура, за да се определи кой носи отговорност за детето, като вземат под внимание ролята на родителите или на основните му възпитатели в неговата закрила, възпитание и развитие. По презумпция отговорността за детето се носи от неговите родители или основни възпитатели, ако обстоятелствата не сочат друго.
69. Всички държавни ведомства, които имат ангажимент да насочват или подпомагат деца без родителска грижа, следва, в сътрудничество с гражданското общество, да приемат политики и процедури, които благоприятстват споделяне на информация и работа в мрежа между агенциите и лицата, за да може да се осигури ефективна грижа, надзор в периода след напускане и закрила за тези деца. Местоположението и/или архитектурният вид на агенцията, отговорна за надзора на алтернативната грижа, трябва да се определят така, че да се улесни достъпът на лицата, желаещи да се ползват от предлаганата услуга.
70. Специално внимание следва да се отдели на качеството на гоставената алтернативна грижа, както в резидентна грижа, така и от семеен тип, що се отнася до професионалните умения, подбор, обучение и надзор над възпитателите. Тяхната роля и функции трябва да се дефинират ясно, като се поясни отношението към ролята на родителите и законните настойници на детето.

71. Във всяка страна компетентните власти следва да разработят документ за правата на децата, настанени за алтернативна грижа, като се придържат към настоящите Насоки. На децата, настанени за алтернативна грижа, трябва да се предостави възможност изцяло да се запознаят с правилата, разпоредбите и целите на настаняването, както и своите собствени права и задължения в тази връзка.
72. Доставка на всяка алтернативна грижа трябва да се основава на писмено изявление за мисията и целите на гоставчика на услугата и за естеството на неговите отговорности към детето, съобразно стандартите, заявени в Конвенцията за правата на детето, настоящите Насоки и действащото право. Всички гоставчици следва да са подходящо квалифицирани или одобрени съгласно нормативните изисквания, за да имат право да предлагат услуги по алтернативна грижа.
73. Необходимо е да се разработи нормативна рамка и по нея да се предвиди стандартен ред за насочване и прием на дете в заведение/дом за алтернативна грижа.
74. Културните и религиозни практики, свързани с предоставянето на алтернативна грижа, включително равнопоставеност на половете, следва да се зачитат и насърчават, доколкото същите доказано се вписват в правата и висшите интереси на детето. Разглеждането на въпроса дали тези практики да се насърчават трябва да се постави на основата на широко участие, като се ангажират съответните културни и религиозни водачи, професионалисти и лицата, които се грижат за деца без родителска грижа, родители и други заинтересовани страни, както и самите деца.

1. Неформална грижа

75. За да се гарантира, че условията на неформална грижа, предоставена от физически лица или семейства, изпълняват съответните изисквания, държавите следва да признаят ролята на този вид грижа и да вземат необходимите мерки за нейното оптимално протичане на базата на проучване кои от нейните форми налагат специално подпомагане или надзор.
76. Където това е възможно, компетентните органи следва да приканят неформалните възпитатели/детегледачки да декларират договореностите за грижа, за да им предоставят достъп до всички услуги и компенсации, като помощ в задължението им да се грижат за детето и да му осигурят закрила.
77. Държавата следва да признае отговорността de facto на неформалните възпитатели за детето.
78. Държавите следва да разработят специални и подходящи мерки за закрила на децата в неформална грижа срещу малтретиране, небрежно отношение, детски труд и всички други форми на експлоатация, като се постави особено акцент върху грижата, полагана от лица извън семейството, роднини, които детето не е познава отпреди или грижа, базирана на места, значително отдалечени от обичайното местоживее на детето.

ОБЩИ УСЛОВИЯ (I)

Насоките възприемат доста различен подход към формалната и неформалната грижа и задават различни прагови критерии на задълженията. Насърчава се оповестяването на неформалните помощници и възпитатели, така че те да се възползват от предложените социални помощи, докато формалната грижа трябва да отговаря на определени общи условия.

ДАЛИ НАЦИОНАЛНАТА ПОЛИТИКА..

..установява подходящи стандарти за резидентна грижа и наблюдава за тяхното изпълнение, за да гарантира, че материалната база е пригодна и отговаря на нормите за здравословна и безопасна среда, като осигурява санитарни и хигиенни стандарти, съобразени с личната неприкосновеност на детето?

..задължава доставчиците на формална грижа да гарантират професионалния ценз на своите възпитатели, както и подходящото им обучение по правата на детето и проблемите на детското развитие?

..налага практики, които осигуряват редовни контакти между детето, родителите му, други членове на семейството, приятели и хора от общността?

..предвижда необходимост от ревизиране на обществените нагласи и заклеимяването на децата, отгледани в условията на алтернативна грижа, като например забрани дискриминацията срещу тях при достъп до образование, здравеопазване и заетост?

..гарантира, че доставчиците на грижа и центровете за резидентна грижа са установили подходящ баланс между необходимостта от грижа и закрила и автономното развитие на способностите на детето?

2. Общи условия, приложими за всички видове формална алтернативна грижа

79. Прехвърлянето на детето към форма на алтернативна грижа следва да се извършва с най-голяма чувствителност, с дръжелюбен подход и да се повери на специално обучени професионалисти, които като правило не носят униформа.

80. Когато детето се настанява за алтернативна грижа, контактите с неговото семейство, както и с други близки – приятели, съседы и предшшни възпитатели, трябва да се насърчават и улесняват, ако това не противоречи на неговата закрила и висши интереси. Детето трябва да има достъп до информация за състоянието на членовете от семейството си, когато няма контакти с тях.

81. Държавите следва да положат специални усилия, за да могат децата на алтернативна грижа, чиито родители са в затвора или са настанени за продължителен престой в болница, да поддържат контакти с тях, като получат необходимото консултиране или помощ в тази връзка.

82. Възпитателите следва да осигурят на децата достатъчни количества здравословна и питателна храна, съобразно обичаите на местната кухня и приложимите стандарти за хранене, като се отчита верската принадлежност на детето. Когато е необходимо, храненето може да включва и подходящи добавки.

83. Възпитателите следва да се грижат за укрепване на здравето на децата, които са им поверени, като направят необходимите постъпки за осигуряване на медицински грижи, консултации и помощ, когато е необходимо.

84. Децата следва да имат достъп до формално, неформално и професионално образование, съобразно правата им, като това в максимална степен трябва да се съсредоточи в учебните заведения на местната общност.
85. Възпитателите следва да гарантират, че се зачитат правата на всяко дете, включително на децата с увреждания, засегнати от HIV/СПИН или с други специални потребности, да се развиват чрез игра и занимания за свободното време, като за целта са предоставени възможности вътре и извън съответния дом. Контактите между децата и други лица в местната общност трябва да се насърчават и улесняват.
86. Потребностите на кърмачетата и малките деца, свързани със специфичната безопасност, здраве, хранене и развитие, включително специалните потребности, следва да се обслужват при всички форми на грижа, включително като се осигури продължаващата привързаност към основния възпитател.
87. На децата трябва да се даде възможност да удовлетворят потребностите на своя религиозен и духовен живот, включително като ги посещава квалифициран представител от тяхното вероизповедание и имат свобода да решават дали да участват в религиозни служби, религиозно обучение или консултиране. Религиозният произход на детето трябва да се зачита, като нито едно дете не следва да бъде убеждавано да промени своята религия и вяра за периода на настаняването.
88. Всички възрастни, отговорни за децата, следва да зачитат и насърчават правото на детето на лична неприкосновеност, включително като се осигурят подходящи санитарно-хигиенни възли, при отчитане на различията и взаимодействието на половете, както и достатъчно, сигурно и достъпно пространство за съхранение на личните вещи.
89. Възпитателите трябва да разбират важността на своята роля и да могат практически да изграждат позитивни, безопасни и плодотворни отношения с децата.
90. Жилищната и материалната база за алтернативна грижа трябва да отговаря на изискванията за здравословни и безопасни условия.
91. Държавите чрез своите компетентни органи следва да гарантират, че жилищните условия за деца в алтернативна грижа, както и надзорът по време на настаняването, им осигуряват ефективна закрила срещу злоупотреби. Особено внимание трябва да се отдели на възрастта, зрелостта и степента на уязвимост на всяко дете, когато се определя формата жилищно настаняване. Мерките за закрила на децата, настанени в такива резидентни центрове, трябва да са в съответствие със закона, като не се прибягва до неоснователни ограничения в свободата на децата в сравнение с връстниците им в общността.
92. Всички видове алтернативна грижа трябва да предоставят закрила на децата срещу отвлечане, трафик, продажба и всички останали форми на експлоатация. Ограниченията върху свободата и поведението им в тази връзка не трябва да бъдат по-големи от строго необходимите за ефективна защита от такива действия.

93. Всички възпитатели трябва да подтикват и насърчават децата и младите хора към развитие и упражняване на информиран избор, като вземат под внимание приемливите рискове и възрастта на детето, съобразно развитието неговите способности.
94. Държавите, агенциите и заведенията за грижа, училищата и останалите обществени служби трябва да вземат подходящи мерки, за да гарантират, че децата, поверени на алтернативна грижа, не са обект на заклеимяване по време на престоя и след това. Това включва и работа, за да се сведат до минимум възможностите след напускане детето да бъде разпознавано като възпитаник на институцията и служби за алтернативно отглеждане.
95. Всички мерки за дисциплина и контрол на поведението, които включват изтезание, жестоко, нечовешко или унижително отношение, включително затваряне и изолация на детето, както и други форми на физическо и психическо насилие, които могат да увредят телесното или умственото здраве на детето, трябва да бъдат строго забранени съгласно международните правни норми за правата на човека. Държавите следва да приемат всички необходими мерки за превенция на тези практики и да предвидят за тях наказателна отговорност по закон. Ограничаването на контактите на детето с неговото семейство или с други лица от особена важност в живота му никога не трябва да се използва като наказателна мярка.
96. Използването на сила или ограничителни средства от какъвто и да е вид не трябва да бъде разрешено, освен ако не се налага от строги съображения за личната физическа и психическа невредимост на детето или на околните и е съгласно закона, в разумна и съразмерна мяра и при зачитане на основните права на детето. Ограничаването на активността чрез лекарства и медикаменти трябва да се диктува от терапевтични нужди и никога да не се прилага без преглед и предписание от специалист.
97. Децата трябва да имат достъп до свое доверено лице, с което могат да споделят всичко при пълна поверителност. Това лице трябва да бъде определено от компетентния орган със съгласието на самото дете. Детето трябва да бъде информирано, че при определени обстоятелства поверителността може да бъде нарушена по силата на правни или морални норми.
98. Децата, настанени за грижа, трябва да разполагат с познат, ефективен и безпристрастен механизъм за сигнали, оплаквания или съображения, свързани с отношението към тях или условията на настаняването. Тези механизми трябва да предвождат първоначално консултиране, обратна връзка, прилагане и допълнително консултиране. Младите хора, които и преди това са били настанявани в грижа от резидентен тип, трябва да се ангажират в тази процедура и техните мнения да се зачетат до нужната степен. Тази процедура трябва да се осъществява от компетентни лица, обучени за работа с деца и младежи.
99. За да се укрепи чувството на детето за собствена идентичност, трябва да му се изготви собствен дневник с подходяща информация, снимки, лични аксесоари и спомени, свързани с всеки етап от живота, като дневникът се поддържа с участието на самото дете и е на негово разположение през целия живот.

Б. Законна отговорност за детето

- 100.** В институциите, където родителите на детето не присъстват или не могат да вземат ежедневно решенията в негов висш интерес, а за настаняването на детето за алтернативна грижа се е разпоредил или произнесъл компетентен административен или съдебен орган, законните права и отговорности по вземане на решения от родителска позиция и при пълно зачитане на мнението на детето, се възлагат на специално определено физическо или юридическо лице. Държавите следва да осигурят действащ механизъм за определяне на такова физическо или юридическо лице.
- 101.** Тази законна отговорност се възлага от компетентните органи и е под техния пряк надзор или чрез формално акредитирани служби, включително неправителствени организации. Отчетността за действията на назначеното физическо или юридическо лице е в прерогативите на назначаващия орган.
- 102.** Лицата, които упражняват тази законна отговорност, трябва да са уважавани личности с подходящи познания по детската проблематика, с умения за директна работа с деца и разбиране за специалните и културните потребности на децата, които са им поверени. В тази връзка те трябва да получат подходящо обучение и професионална помощ. Тези лица трябва да са в състояние да вземат независими и безпристрастни решения във висш интерес на поверените им деца, като насърчават и закрилят благосъстоянието на всяко дете.
- 103.** Ролята и конкретните отговорности на назначеното физическо или юридическо лице следва да обхващат:
- (а) Гаранции, че правата на детето са защитени и детето се ползва с подходящи грижи, жилищни условия, медицинско обслужване, възможности за развитие, психологическа подкре-

ОБЩИ УСЛОВИЯ (II)

ДАЛИ НАЦИОНАЛНАТА ПОЛИТИКА..

..забранява и санкционира всички форми на насилие срещу деца и задължава доставчиците на грижа да осигурят на възпитателите и помощниците съответното обучение и повишена информираност?

..задължава доставчиците на грижа да осигурят действащи процедури за регистриране и ответна реакция при случаи на насилие срещу деца, настанени за алтернативна грижа, като изисква съответна отчетност?

..изисква доставчиците на грижа да обучат своите възпитатели в техники за овладяване на напрежението без насилие, като използват мярка за физическо ограничаване, само ако е необходимо?

..налага задължението да се отчитат случаите на физическо ограничаване и необходимостта доставчиците на грижа да приемат уместни реакции и да поставят тези случаи под наблюдение?

..установява нормативна рамка за открити и безпристрастни процедури по обжалване и за независим надзор на тази система?

..гарантира, че доставчиците на грижа улесняват действията на всяко дете, страшно в процедура по обжалване, например, чрез подкрепата на „доверено лице“ за целия ход на процеса?

ОРГАНИЗАЦИИ, ДОМОВЕ & ВЪЗПИТАТЕЛИ

Насоките очертават нормативната рамка с акцент върху отговорността на държавата за разрешителния режим, мониторинг и отчетност на доставчиците на грижа, домовете и индивидуалните възпитатели/помощници.

ДАЛИ НАЦИОНАЛНАТА ПОЛИТИКА..

..гарантира разрешителен режим за организациите и домовете, предоставящи грижа, включително като изисква от тях да представят свои политики по наемане на персонал, професионално поведение и мониторинг, стандарти за предоставената грижа и процедури за докладване на нарушения?

..задължава доставчиците на грижа да осигурят водене на актуална документация и картони, тяхната конфиденциалност и достъпа на децата до тях, ако е необходимо?

..определя минимални стандарти за заетост, така че да се гарантират подходящи трудови условия и адекватно възнаграждение, а съответно и мотивацията, и задържането на възпитателите и останалия персонал на работа?

..е установила критерии, чрез които да гарантира, че доставчиците на грижа поддържат стандартите на своята услуга чрез личното развитие на възпитателите и тяхното обучение по проблематика от други приложими области, например законодателство по закрилата на детето, права на детето, уместното използване на ограничителни мерки, проблеми на детското развитие и деца със специални потребности?

па, образование и езикова помощ;

- (б) Гаранции, че детето има достъп до законно и друго представителство, когато е необходимо, допитване до мнението на детето, така че то да бъде съобразено от органите, вземащи решения, както и консултиране и информиране на детето за правата му;
- (в) Принос за намиране на стабилно решение за грижа съобразно висшите интереси на детето;
- (г) Осигуряване на връзка между детето и различните организации, които предлагат услуги за деца;
- (г) Подпомагане на детето в издирването на семейството му;
- (е) В случай на репатриране или събиране със семейството, да се гарантира, че това е във висш интерес на детето;
- (ж) Оказване на помощ на детето да поддържа връзка със семейството си, когато това е уместно.

1. Агенции и институции, отговорни за формалната грижа

104. Нормативната уредба трябва да предвижда регистрацията и разрешителен режим за всички доставчици на услуги и резидентни центрове пред отговорните институции и компетентни органи, като за неспазването на тези разпоредби следва да се носи наказателна отговорност. Компетентните органи трябва да издават разрешения и да извършват редовни проверки по тях на базата на стандартни критерии, които покриват като минимум целите на организацията или дома за настаняване, дейността, наемането и квалификацията на персонала, условия по грижата и настаняването и финансови ресурси и управление.

105. Всички агенции и резидентни центрове следва да разполагат с политики и практики в писмена форма, които съответстват на настоящите Насоки, и ясно очертават техните цели, политики, методи и стандартите, приложими за набиране, мониторинг и оценка на квалифицирани и подходящи възпитатели, за да се осигури изпълнението на тези цели.
106. Всички агенции и резидентни центрове следва да разработят кодекс за етично поведение на своя персонал съобразно тези Насоки, който определя ролята на всеки специалист и в частност на възпитателите, като предвижда ясни процедури за докладване при съмнение за нарушения на професионалните норми от всички членове на екипа.
107. Формите за финансиране на предоставената услуга не следва да стимулират ненужния прием или удължен престой на децата в условията на грижа, организирана или полагана от такава агенция или специализирано заведение/дом.
108. Управлението на услугите по алтернативна грижа трябва да се отчита чрез поддържане на изчерпателна и актуална документация, включително подробни досиета за всички поверени деца, нает персонал и финансови сделки.
109. Документацията и картоните на децата, настанени за отглеждане, трябва да бъдат пълни, актуални, конфиденциални и сигурно съхранявани, като включват информация за приема и напускането и данни за вида, съдържанието и характеристиките на престоя на всяко дете, заедно със съответните документи за самоличност и друга персонална информация. Картонът на всяко дете трябва да съдържа информация за семейството му, както и доклади от периодично оценяване. Той трябва да съпътства детето за срока на настаняването му и да служи за справка на надлежно упълномощените специалисти, отговорни за него понастоящем.
110. Документацията и картоните, визирани по-горе, могат да бъдат на разположение на детето и на неговите родители или настойници, доколкото това не е в разрез с правото на детето на лична неприкосновеност и поверителност, според случая. Необходимо е да се предостави надлежно консултиране преди да се направи справка с картоната, по време на справката и след нея.
111. Всички услуги по алтернативна грижа трябва да се придържат към ясна политика за конфиденциалност на информацията за отделните деца, като всички възпитатели следва да са информирани за тази политика и да я спазват.
112. Като препоръчителна добра практика, всички агенции и резидентни центрове систематично трябва да гарантират, че преди наемане на работа възпитателите и останалият персонал, поставен в пряк контакт с децата, преминава през подходящо и комплексно оценяване на своята пригодност за работа с деца.
113. Условията на труд, както и възнаграждението на възпитателите, наети на работа от агенциите и резидентните центрове, трябва в максимална степен да осигуряват тяхната мотивация, професионална удовлетворе-

ност и приемственост, а от там и склонността им да изпълняват ролята си по най-подходящ и ефективен начин.

114. На всички възпитатели трябва да се предостави обучение за правата на децата без родителска грижа, както и за тяхната особена уязвимост при извънредно трудни ситуации, като например настаняване по спешност или извън района, където обичайно живеят. Необходимо е също да се осигури повишената чувствителност на персонала към социалните и религиозни специфики на децата и равнопоставеността на половете. С цел да благоприятстват изпълнението на тези изисквания, държавите следва да предоставят достатъчен ресурс и канали за професионалното признаване на труда на специалистите.
115. Всички служители на агенциите и резидентните центрове трябва да бъдат обучени подходящо, за да се справят с провокативно поведение, включително методи за овладяване на конфликти и средства за възпиране на действия с цел нараняване или самонараняване.
116. Когато е необходимо, агенциите и резидентните центрове трябва да осигурят възпитатели, способни да работят с деца със специални потребности, най-вече носители и засегнати от HIV/СПИН или други хронични физически и умствени заболявания, или деца с физически и умствени увреждания.

2. Приемна грижа

117. Компетентният орган или ведомство е длъжен да създаде система и да предостави съответно обучение на нейния персонал за оценката и посрещането на потребностите на децата чрез възможностите и ресурса на приемната грижа, като подготви всички заинтересовани страни за настаняването.
118. Във всяка община трябва да се акредитира професионална общност от приемни родители, които да осигурят на децата грижа и закрила, като същевременно поддържат връзките им със семейството, общността и културната група.
119. За нуждите на приемните родители е необходимо да се развие система за специална подготовка, подпомагане и консултиращи услуги, които да са на тяхно разположение периодично преди настаняването, по време на престоя и след това.
120. Възпитателите трябва да имат право на мнение в агенциите по приемна грижа и останалите структури, работещи с деца без родителска грижа, за да може техните възгледи да бъдат изслушани и взети предвид при развитието на политиките.
121. Необходимо е да се насърчи основаването на професионални сдружения по приемна грижа, които могат да си оказват взаимна помощ и да упражняват влияние при разработване на политиките.

В. Институционална грижа

122. Заведенията и центровете за резидентна грижа трябва да бъдат малки и дейността им да се организира около правата и потребностите на детето, като средата в максимална степен се доближава до семейната или тази на малката група. Като цяло, тяхното предназначение трябва да е за временно настаняване с активен принос за реинтеграция на детето в семейството, а когато това е невъзможно, да намерят друго уместно постоянно решение за алтернативна грижа от семеен тип, включително осигуряване или 'кафала' по Ислямското право.
123. Необходимо е да се вземат мерки, така че според случая, децата, които се нуждаят само от закрила и алтернативна грижа, да бъдат придружавани и водени отделно от тези, които са контингент на правораздавателната система за непълнолетни.
124. Компетентният национален или местен орган следва да установи стриктни процедури по контрол на приема, за да гарантира, че настаняването в резидентна грижа е само по съображения за уместност.
125. Държавите трябва да гарантират, че центровете за резидентна грижа разполагат с достатъчно възпитатели, за да си позволят индивидуален подход и при възможност – привързаност на дадено дете към отделен възпитател. Освен това възпитателите трябва да са разпределени на територията на дома така, че да изпълняват целите и задачите на институцията и да осигуряват закрила на децата.
126. Законите, политиките и нормативните актове следва да забраняват набирането на деца и стимулиране на приема в центрове за резидентна грижа от страна на агенции, специални заведения или физически лица.

ВИДОВЕ ГРИЖА

Съблюдането на принципите за необходимост и уместност, както и изискването решенията да се вземат за всеки отделен случай, неизменно налага и обсъждане на потребността от варианти за алтернативна грижа, с които да се обезпечава гъвкава реакция.

ДАЛИ НАЦИОНАЛНАТА ПОЛИТИКА..

..е поставила на дневен ред проактивния подход за развитие, насърчаване, подкрепа и все по-широкото предлагане и използване на приемната грижа и други форми на семейна грижа?

..гарантира, че развитието на системата за приемна грижа съответства на потребностите на общностите и следователно е базирано в общността?

..позволява актуално и достоверно допитване до приемните семейства и организациите за приемна грижа с цел информационна издръжаност и въздействие върху съответните политики?

..гарантира, че домовете за институционална грижа предоставят достатъчно индивидуализирана услуга на базата на малки групи и разполагат с необходимия квалифициран персонал за поддържане на услугата в съответствие със стандартите?

..предвижда необходимите защитни механизми, така че институционалната грижа да се използва, само когато е уместно и забранява доставчиците на тази грижа да предприемат активни действия за увеличаване на приема, с цел да си подсигурят финансиране?

Г. Инспекция и мониторинг

- 127.** Агенциите, резидентните центрове и лицата, професионално ангажирани да полагат грижа, следва да се отчитат пред специализиран обществен орган, който, освен другото, да осигури провеждане на чести инспекции, с планови и внезапни посещения за дискусии и наблюдения върху персонала и децата.
- 128.** Доколкото е възможно, функцията на инспектиране трябва да включва компонент за обучение и изграждане на капацитет за гоставчиците на грижа.
- 129.** Държавите се приканват да осигурят действащ механизъм за независим мониторинг в съответствие с Парижките принципи относно статута на националните институции за защита и насърчаване на правата на човека. Механизмът за мониторинг трябва да бъде лесно достъпен за деца, родители и за лицата, отговорни за децата, лишени от родителска грижа. Функциите на механизма трябва да включват следното:
- (а) допитване до мнението на децата в условия на личен разговор за всички видове алтернативна грижа, посещаване на резидентните центрове и започване на разследвания по всички обстоятелства със съмнение за нарушаване на правата на детето в тези резидентни центрове, по конкретна жалба или при самосезиране;
 - (б) отправяне на препоръки до компетентните органи за съответни политики, с цел да се подобри отношението към децата, лишени от родителска грижа, като се гарантира, че те са приоритетно съобразени с констатациите от проверките за закрилата на децата, тяхното здраве, развитие и възпитание;
 - (в) подаване на предложения и наблюдения по законодателни проекти;
 - (г) независимо докладване относно прилагането на настоящите Насоки, чрез процедурите на Конвенцията за правата на детето, включително чрез официалните Доклади на държавите, подписали Конвенцията, до Комитета по правата на детето.

Д. Подпомагане в периода след напускане на грижата

- 130.** Агенциите и резидентните центрове трябва да разполагат с ясна политика и да провеждат съгласувани процедури по плановото или непредвидено приключване на работата им с децата, за да гарантират подходяща грижа след напускането и/или последващи мерки. В периода на престоя те трябва да полагат системни усилия детето да придобие самочувствие и да се интегрира пълноценно в общността, предимно чрез придобиване на социални умения и умения за живот, насърчавани чрез участието му в живота на местната общност.
- 131.** Процесът на преход от престой в алтернативна грижа към самостоятелен живот трябва да бъде съобразен с пола на детето, възрастта, зрелостта и конкретните обстоятелства и да предвижда консултации и помощ, най-вече с цел избягване на експлоатация. Децата, които напускат грижа, трябва да се насърчават към участие в планирането на живота си след това. Децата със специални потребности, например с уврежда-

ния, трябва да се ползват от услугите на подходяща система за подпомагане, като се гарантира избягването на ненужна институционализация. Както публичният, така и частният сектор трябва да бъдат насърчавани и стимулирани да назначават на работа деца, пристигащи от различни служби за грижа, включително такива със специални потребности.

132. Нужно е да се положат специални усилия и при възможност всяко дете да разполага с квалифицирано лице, което след напускане на дома да улесни прехода му към самостоятелен живот.
133. Подготовката за преход към самостоятелен живот трябва да започне възможно най-рано, в самото заведение и при всички случаи – доста преди детето да го напусне.
134. Важността от продължаване на общото и професионално образование трябва да бъде внушена на младите хора като част от уменията им за живот, за да им се помогне да постигнат финансова независимост и да имат собствени доходи.
135. При напускане на грижата и за преходния период след това на младите хора трябва да се осигури достъп до социални, правни и здравни услуги, заедно с подходящото финансово подпомагане.

VIII. ПРЕДОСТАВЯНЕ НА ГРИЖА ЗА ДЕЦА ИЗВЪН СТРАНАТА НА ОБИЧАЙНО МЕСТОЖИВЕЕНЕ

A. Настаняване за грижи в чужбина

136. Настоящите Насоки се прилагат за всички публични и частни юридически лица, както и за всички физически лица, които участват в договореност за изпращането на дете за отглеждане извън страната на обичайно местоживеене, независимо дали това е с цел лечение, временно настаняване, облекчаваща грижа или по други причини.
137. Държавите, ангажирани в процедурата, трябва да гарантират, че е определен

ПОДГОТОВКА И ПОДКРЕПА ЗА ЖИВОТА СЛЕД ПРЕКРАТЯВАНЕ НА ГРИЖАТА

Като отчитат множеството предизвикателства пред младите хора, които напускат домовете, Насоките предлагат рамка за подкрепа и подготовка за напускане на дома/семеяството и продължаваща помощ в периода след това.

ДАЛИ НАЦИОНАЛНАТА ПОЛИТИКА..

..отчита потребност от добре насрочено планиране при напускането на грижата и дали предприема консултиране с детето в тази връзка?

..задължава доставчиците на грижа да гарантират, че децата, които се подготвят да напуснат съответните домове, ще имат достъп до подходящо формално и професионално образование, обучение в умения за живот и други възможности, съобразени със стремежите им към самостоятелно бъдеще?

..гарантира заделяне на конкретни ресурси, например специално лице за подкрепа, което да ги напътства и консултира по време на подготовката за напускане и в периода след това?

..подкрепя необходимостта доставчиците на алтернативна грижа да провеждат „политика на отворени врати“ по отношение на напускащите, т.е. могат ли възпитаниците да се върнат и да поддържат контакти със своите възпитатели и така да получат по-нататъшна подкрепа?

компетентен орган, който да разработи конкретни стандарти що се отнася до критериите за селекция на възпитатели в страната-домакин, качеството на грижата и последващите действия, както и за надзор и мониторинг на действията при такива схеми.

- 138.** За да се гарантира подходящо международно сътрудничество и закрила на децата в такива ситуации, държавите се приканват за ратификация или присъединяване към Хагската конвенция от 19 октомври, 1996 г. за юрисдикцията, приложимото право, признаването, изпълнението и сътрудничеството относно родителската отговорност и мерките за закрила на децата.

Б. Полагане на грижа за дете, което вече е в чужбина

- 139.** Тези Насоки, както и други приложими международни разпоредби, са в сила за всички публични и частни юридически лица и за всички физически лица, ангажирани в договореност по грижа за дете, което вече по някакви причини се намира в държава, различна страната на обичайно местоживеене.
- 140.** Децата без придружител или деца, разделени от семейството и възпитателите си, които вече са в чужбина, по правило се ползват със същата степен на закрила и грижа като децата, които са граждани на съответната страна.
- 141.** При определянето на подходящия тип грижа, е необходимо за всеки отделен случай да се отчетат различията и липсата на сходство между непридружените и разделени деца (като например етническа принадлежност, миграционна предистория, културни и религиозни различия).
- 142.** Непридружените или разделени от семействата деца ('разделено дете'), включително такива, които регулярно пристигат в страната, не трябва да бъдат лишавани от свобода, само защото са нарушили определен закон за влизане и престой в дадената държава.
- 143.** Децата, които са жертви на трафик, не следва да бъдат задържани под полицейски арест, нито да подлежат на наказание, затова че под принуда са участвали в незаконни действия.
- 144.** При установяване на самоличността на непридруженото дете, държавите настоятелно се приканват да му назначат настойник или представител от организация, отговорна за неговото възпитание и благосъстояние, който да го напътства в хода на процедурата за определяне на неговия статут и вземане на решение.
- 145.** С настаняването в дом за грижи на непридруженото или разделено дете, следва да се положат всички разумни усилия за издирване на семейството му и подновяване на семейните връзки, ако това е във висшите интереси на детето и не излага на опасност заинтересованите лица.
- 146.** С цел да окаже помощ при планиране на бъдещето на непридруженото или разделено дете и при най-добра защита на правата му, съответната държава и социалните служби следва да положат всички разумни усилия да се съобият с документи и информация, за да направят оценка на риска за де-

мето и да проучат семейното и социалното му положение в държавата на обичайно местоживее.

- 147.** Непридружени и разделени деца не следва да се връщат в държавата на обичайно местоживее:
- (а) ако след оценката на риска и сигурността, има основания да се предполага, че безопасността и сигурността на детето са застрашени;
 - (б) ако преди връщането не е получено съгласието на подходящ възпитател, като например родител, друг роднина, възрастен близък, правителствена агенция, акредитирана организация или детски дом в страната по произход, които могат да поемат отговорност за детето и да му осигурят нужната грижа и закрила;
 - (в) ако това не е във висшите интереси на детето поради други причини, съгласно оценката на компетентните органи.
- 148.** Като се имат предвид горните цели, следва да се насърчава, засилва и развива сътрудничеството между държавите, регионите, местните власти и гражданските асоциации.
- 149.** Нужно е да се предвиди ефективното ангажиране на консулските служби или ако това не е възможно, на законни представители на страната по произход, съобразно висшите интереси на детето и ако това не застрашава него и семейството му.
- 150.** Лицата, отговорни за благосъстоянието на непридружено или разделено дете, следва да улеснят редовната комуникация между детето и неговото семейство, освен ако това не е против желанията на детето или очевидно е в разрез с неговите висши интереси.
- 151.** Настаняването с перспектива осиновяване или 'кафала' по Ислямското право не може да се приеме за подходяща първоначална възможност, ако детето е непридружено или разделено от семейството си. Препоръчва се държавите да обмислят подобна възможност едва след изчерпване на усилията да се установи местонахождението на родителите му, други близки от семейството или обичайни възпитатели.

IX. ГРИЖА ПРИ БЕДСТВЕНИ СИТУАЦИИ

А. Прилагане на Насоките

- 152.** Настоящите Насоки са в сила и при условия на природни бедствия или аварии, причинени от човешка дейност, включително вътрешни и международни въоръжени конфликти, както и чуждестранна окупация. Лицата и организациите, които желаят да работят в полза на децата, лишени от родителска грижа, се приканват настойчиво да действат съобразно Насоките.
- 153.** При подобни обстоятелства, държавите или органите, които упражняват власт de facto в критичния регион, международната общност и всички местни, национални, чуждестранни и международни агенции, които предоставят или възнамеряват да предоставят услуги за деца, трябва да обър-

ДЕЦА В ЧУЖБИНА

Насоките подчертават, че децата, които са извън страната на своето обичайно местопребиваване, следва да се ползват от същата степен на грижа и закрила, както и гражданите на приемащата страна.

ДАЛИ НАЦИОНАЛНАТА ПОЛИТИКА..

..гарантира, че служителите на митниците и имиграционните служби са подходящо обучени, за да се отзоват на изискванията на децата в чужбина с необходимата чувствителност?

..осигурява система от действащи механизми за прераждане между компетентните и заинтересовани институции и ведомства, като например служби по имиграция, социална служба и полиция?

..предвижда назначаване на отговорно пълнолетно лице или организация, които да представляват детето и да го подпомагат при вземане на решения относно използване на грижи и/или имиграция?

..търси гаранции, че възможностите за алтернативна грижа за децата в чужбина са подходящи и зачитат етническата, културна и религиозна принадлежност на детето?

..гарантира, че по дипломатически път или други канали за разследване са направени необходимите предварителни оценки на риска, ако детето се завръща в страната си по произход или се събира със семейството си?

..предоставя достатъчни защитни механизми, за да гарантира изчерпването на възможностите детето да се събере с родителите си, с роднини от разширеното семейство или да отиде при други обичайни възпитатели, преди предприемане на постоянни решения, като например осиновяване?

нат специално внимание на следните фактори:

- (а) Да гарантират, че всички организации и лица, отзовали се на нуждите на непридружените или разделени от семействата деца, са достатъчно опитни, обучени, находчиви и компетентни да се справят по подходящ начин;
- (б) Да разработят според случая мерки за временна или дългосрочна грижа от семеен тип;
- (в) Да използват институционална грижа само като временна мярка, до развиването на грижа от семеен тип;
- (г) Да забранят откриването на нови заведения за институционална грижа, предназначени да се грижат едновременно за големи групи деца постоянно или в дългосрочен план;
- (д) Да предотвратят изселването на децата през граница, освен при обстоятелствата съгласно параграф 159 по-долу;
- (е) Да направят задължително сътрудничеството за издирване и събиране на семейството.

Превенция на разделянето

154. Организациите и властите трябва да положат всички усилия, за да възпрат разделянето на децата от родителите или основните им възпитатели, освен ако това не се налага от висшите интереси на детето, като следят да не предизвикат разделяне на семейства по невнимание, предлагайки услуги и помощи само на децата, а не на цялото семейство.

155. Разделяне по инициатива на родителите или друг основен възпита-

тел на детето следва да се предотврати, като:

- (а) се осигури снабдяване на всички домакинства с основни хранителни продукти, медикаменти и други услуги, включително образование;
- (б) се ограничи развитието и използването на възможности за институционална грижа само до случаите, когато това е абсолютно необходимо.

Б. Условия за полагане на грижа

- 156.** Необходимо е да се подкрепя активната роля на общностите с цел мониторинг и откликване на нуждите на децата от грижа и закрила, когато се касае до въпроси от местно естество.
- 157.** Отглеждането на детето в собствената общност, включително приемната грижа, следва да се насърчават, защото се осигурява приемственост на социализацията и развитието.
- 158.** Като се има предвид, че децата без придружител или разделени от семействата са в повишен риск от злоупотреби и експлоатация, следва да се предвиди мониторинг и специално подпомагане за възпитателите, за да се гарантира тяхната закрила.
- 159.** Децата в условия на бедствие не следва да се извеждат в държава, различна от страната на обичайно местоживееие за целите на алтернативна грижа, освен временно, по неотложни здравословни и медицински причини или от съображения за сигурност. В такива случаи те трябва да са колкото може по близко до дома, да са придружени от родител или близък, когото познават и да се разработи ясен план за тяхното завръщане.
- 160.** В случай че събирането на семейството се окаже невъзможно в разумни срокове или е в разрез с висшите интереси на детето, следва да се предприемат постоянни и окончателни решения, като 'кафала' по Ислямското право или осиновяване; ако тези опити не успеят, трябва да се обмислят други дългосрочни варианти, като приемна грижа или подходяща институционална грижа, включително малки групови домове или друго настаняване под надзор.

В. Издирване и събиране на семейството

- 161.** Установяването на самоличността, регистрирането и завеждането на документация за непридружените деца или такива, разделени от семейството, са приоритет във всички бедствени ситуации и следва да се проведат възможно най-бързо.
- 162.** Действията по регистрирането следва да се проведат под прекия надзор на държавните власти и органи със специални пълномощия, които носят отговорност и имат нужния опит.
- 163.** Необходимо е да се съблюдава поверителният характер на събраната информация, като се установят системи за нейното безопасно изпращане и съхранение. Информацията следва да се обменя само между надлежно упълномощени институции с цел издирване и събиране на семействата и представяне на грижа.

ДЕЦА В БЕДСТВЕНИ СИТУАЦИИ

Насоките следва да се прилагат при всички бедствени или кризисни ситуации, най-вече с цел издирване и събиране на децата и техните семейства, до максимално изчерпване на възможностите, преди предприемане на друго постоянно решение.

ДАЛИ НАЦИОНАЛНАТА ПОЛИТИКА..

..изисква от вътрешните и международните организации за помощ при бедствени ситуации да разполагат с ясни политики, за да осигурят холистичен подход към семействата и общностите, както и необходимата грижа и закрила на децата?

..гарантира гържавен надзор върху регистрацията на деца, разделени от семействата, за да се гарантира, че събраните данни са конфиденциални, сигурни и са предназначени предимно, за да улеснят събирането на семействата?

..гарантира развитието на подходящ набор от възможности за грижа, базирани в общността, които за всеки отделен случай да се отзоват на различните изисквания на децата, чиито семейства няма как да се съберат?

..предоставя достатъчни защитни механизми до изчерпване на всички възможности детето да се събере със семейството си преди предприемане на други постоянни решения, като например осигуряване?

164. Всички лица и организации, ангажирани по издирване на семейства или близки, които обичайно гледат детето, трябва да действат в координирана система, като използват стандартизирани формуляри и взаимно съвместими процедури, ако случаят позволява. Те трябва да гарантират, че техните действия не излагат на опасност детето и останалите заинтересовани.

165. За всяко дете е необходимо да се удостовери действителността на роството/връзката, както и намерението и потвържденията на детето и близките от семейството, че желаят да се съберат. Не бива да се предприемат действия, които по-късно биха осуетили събирането на семейството, като осигуряване, промяна на името или преселване към места, отдалечени от вероятното местонахождение на семейството, докато не се изчерпат всички усилия по издирването.

166. За всяко настявяване на детето следва да се води нужната документация и да се съхранява на безопасно и сигурно място, така че да се улесни бъдещото събиране на семейството.

ПОЛЕЗНИ ВРЪЗКИ:

United Nations Convention on the Rights of the Child (UNCRC):

- Пълен текст на Конвенцията на английски език: <http://www2.ohchr.org/english/law/crc.htm>
- Версия за деца: http://www.unicef.org/voy/media/rights_leaflet.pdf
- Check for the UNCRC in your language at http://www.unicef.org/voy/explore/rights/explore_2781.html

Council of Europe Recommendation Rec(2005)5 on the rights of children living in residential institutions

<http://www.coe.int/familypolicy> (select 'children in residential institutions'; available in English, Russian, Greek,

Polish, Estonian and Serbian)

Quality4Children Standards (Q4C) - <http://www.quality4children.info>

Council of Europe & SOS Children's Villages International: "Children and young people in care – Discover your rights"- http://www.coe.int/t/transversalprojects/children/News/enfants%20institution/text%20flyer_en.asp

SOS Children's Villages International - <http://www.sos-childrensvillages.org>

International Social Service - <http://www.iss-ssi.org/>

NGO Group for the Convention on the Rights of the Child - <http://www.childrightsnet.org/>

Child's Rights Information Network (CRIN) - <http://www.crin.org>

Better Care Network - <http://crin.org/bcn/>

United Nations Children's Fund (UNICEF) - <http://www.unicef.org>

Better Care Network & UNICEF: Manual for the Measurement of Indicators for Children in Formal Care <http://www.crin.org/BCN/details.asp?id=19618&themeID=1001&topicID=1011>

Publisher:

SOS Children's Villages International

Programme Development

Hermann-Gmeiner-Strasse 51

6020 Innsbruck, Austria

Tel.: +43/1/310 23 98

Fax: +43/1/3 10 23 98 20

E-mail: lao@sos-kd.org

www.sos-childrensvillages.org

Responsible for the contents:

Christian Posch

Graphic design, typeset:

SOS Children's Villages International

Permission to reproduce General Assembly (A/HRC/11/L.13) is granted free of charge by the United Nations. Permission is for non exclusive English print rights with proper credits. No commercial use is allowed.

Date of publication: November 2009

УНИЦЕФ България

Ул. Фритъоф Нансен №9

София 1000

Тел.: 02/ 96 96 208

Факс: 02/ 96 96 209

www.unicef.bg

SOS Детски селища България

ул. Паскал Тодоров №8а

София 1618

Тел.: 02/ 818 49 40;

Факс: 02/ 818 49 30;

www.sosbg.org

Международна социална служба (МСС)

ул. Цанко Церковски №39, ст.103

Велико Търново 5000

Тел.: 062/ 600 038

Факс: 062/ 600 038

www.iss-bg.org